

KEDVES OLVASÓ!

Köszönöm, hogy időt szán arra, hogy a saját élete helyett kicsit az én történetem részese is legyen. Lehet, hogy nem tűnik nagy dolognak, de a támogatása, az érdeklődése és a szeretete többet jelent, mint gondolná.

Eleinte a Kopila-völgyben, a „Bimbók völgyében”, még a megbízható wifi, sőt az elektromos áram bevezetése előtt, a könyvek nyújtották a legnagyobb vigaszt számomra, ők voltak a legjobb barátaim, ők biztosították számomra a legerősebb kapcsolatot a világ többi részével. Ha a következő oldalak bátorítást vagy reményt adnak, s ennek hatására csupán egy pillanatra is tisztábban látja önmagát vagy a családját, akkor a könyvemet máris hatalmas sikernek tekintem.

Az elmúlt tizenkét évben egy olyan csoporthoz tartoztam, amely a nepáli Szurkhetben, a Kopila-völgy Gyermekotthonban egy csapat csodálatos gyerkőc felneveléséről gondoskodott. Rengeteg történetet lehetne mesélni erről a lenyűgöző helyről és a még lenyűgözőbb lakóiról, de csak ez az egy az enyém, ezért én ezt az egyet mesélhetem el. Az egyik leghőbb vágyam (ami egy napon tán valóra válik), hogy a gyermekeink és a csoport többi tagja is megossza a nyilvánossággal a maga történetét. Amikor majd megteszik, azt a saját feltételeik szerint fogják csinálni. Mindenesetre amit ebből a könyvből megtudhatnak róluk, az elegendő lesz ahhoz, hogy örülten beléjük szeressenek.

Egy másik történet, amelyről úgy érzem, nem én vagyok hivatott beszámolni, a nemzetközi fejlesztési program – munkánk egy rettenet komplex, etikai buktatókkal teli, gyorsan változó területe, amelyen megtiszteltetés volt botladozni. Szenvedélyesen hiszem, hogy a világot jobbá tehetjük, és boldog vagyok, hogy megoszthatom a tapasztalataimat. Ám ezek mindössze *egyetlen* ember élményei, és az írásom nem útmutató vagy „Hogyan kell...?” kézikönyv. Számos hibát követtem el, és még mindig sokat kell tanulnom.

Ez a kötet több mint egy évtizedet ölel fel, amely idő alatt Nepálba költöztem, felépítettem egy otthont, neveltem ötven gyermeket, értek traumák, és átéltem az elképzelhető legerősebb szeretetet. Tényleg létezik olyan, hogy „anyai gondolkodás”, „anyai elfogultság”, ráadásul tudom is magamról, hogy az emlékezőképességem nem tökéletes. Tehát hivatalos feljegyzésekre, személyes naplóbejegyzésekre, valamint a mellettem dolgozók (és sokkal jobb memóriával rendelkezők...) emlékeztére támaszkodtam. Igyekeztem szó szerint felidézni a beszélgetéseinket, ügyelve arra, hogy megőrizsem a jelentéstartalmukat és a bennük rejlő beszélői szándékot. Megváltoztattam pár nevet és néhány személy leírását, hogy védjem azok személyiségi jogait, akikről úgy véltem, nem szívesen szereplnének egy memoárban.

Köszönöm, köszönöm, köszönöm, hogy olvassa a soraimat.

Nagy szeretettel:

Maggie

Előszó

NAPKELTE

Nagyon korán, amikor a nap még nem bújt elő a hegyek mögül, a gyerekekkel átkelünk a házuk előtt az utcán, és végigmegyünk az ösvényen a kis, bambuszból épült iskolához. Sárga mustárföldek és korallszínre festett bádogtetős házak mellett haladunk el. A kóbor kutyák körbeszimatolják a bokánkat, csirkék csipognak, a szomszédok integetnek. Meglehetősen nagy csoport vagyunk; egy több mint ötven főből álló család, amelynek a fele nap nap után ugrálva, sasszézva vonul az úton a reggeli ködben. Én töltöm be az anya szerepét ötvennégy gyermek számára, így a nővére vagyok fél tucat velem együtt dolgozó és szülősködő „nagynéninek” és „nagybácsinak”, valamint Jeremy felesége, és Ruby, a biológiai lányunk anyukája is vagyok. Az otthonunk pedig Szurkhet, egy kisváros a Himalája lábánál, Nepál közép-nyugati régiójában.

A reggel mindig kész örület – mint a szülők és gondozók számára az egész világon. Csak mi többen vagyunk. Sangkár bácsi és Baszanti néni korán ébrednek, főznek egy kanna gőzölgő fűszeres teát, *csájt*, mielőtt hozzákezdenének a reggelihez. A gyömbér összezúzásának, a fekete bors és a kardamom darálásának a hangját hallom meg először, majd az otthonosság érzetét keltő édeskés, tejes illat az összes felnőttet

a konyhába csábítja az ágyából. Tópi, az alapító társam és Kuszum, a felesége hamarosan reggeli sétájukra indulnak a kutyaikkal, Novával és Nachóval. Tópinak már fülén a fejhallgató, hallgatja a BBC rádió híreit. Miután leveszi, mindenről részletesen beszámol, ami az elmúlt napon Nepálban és a nagyvilágban történt. Ákriti és Szacschjam, a fő gondozók, megrázzák a reggelire hívó csengőt.

A konyha ablakán keresztül figyelem, ahogy Namrádzs gördeszakázik, és a verandán Szukma néni lófarokba fésüli Pabitra haját. Szantos oda-megy hozzájuk, panaszkodik, hogy elhagyta a szíját. Szundárnak két jobb-lábas cipője lett, Aszmita egyenruhája még mindig nedves, mert éjszakára kint maradt az esőben. Az oldalsó udvaron diókkal golyóznak, a kertben felállított hintákon gyerekek lendülnek előre-hátra. Újra megszólal a csengő, és mindannyian szaladnak, néhányan dióval a kezükben, továbbra is azon vitatkozva, ki nyerte meg a játékot. Nagy tál *szadzsit* (búzából főzött édes krém) és egy kosár banánt cipelve megjelenik Baszanti.

– Számolás! – kiáltja Szacschjam.

Érkeznek a gyerekek, felsorakoznak, és mondják a számukat, egytől ötvennégyig. Elöl a legkisebbek: Khusbu, Himál és Dzsamuna. Aztán a hat–nyolc évesek: Dzsagat, Pabitra, Aszmita és Manisa, egyenruhájukon zöld jelvényel. A középső csoport következik: Kalpana, Ganga, Hari, Kadzsuri, Man Kumari, Santi, Jágáj, Májá, Bindu és Szantos. Végül a tinédzserek: Krisna Bogati, Navín, Padam, Hanszarádzs, Andzsáli, Szagar, Alina, Szandzsü, Bhakta, Rupa és a kis Nisa. A tinik „eredetiknek” hívják magukat; ők a kezdetektől fogva itt vannak a Kopila-völgy Gyermekegthonban. Nem felejtették el, hogyan hordták a téglákat az emeletre, hogy felhúzzuk a harmadik szintet, hogyan fürödtünk, és mostuk a ruhákat tavasszal a Bulebule-tóban. Arra is emlékeznek, amikor beszereztük az első tévéket, kiástuk az első kutat, vagy amikor Szadipot és Nirmalt letartóztatták bolti lopásért.

Felnőttek. Nagykorúak lettek, szétszéledtek a világban. Sova Pennsylvaniában tanul, a Lafayette Főiskolán, Dzsanak New Jersey-ben – ahonnan én is származom –, a Drew Egyetemen, Kesav a Midwestern Egyetemen, Karma pedig ápolóképzőbe jár. Főként reggelente hiányoznak, de ahogy elmennek, a számukat új gyerekek kapják meg, legutóbb Kirán és Szunita, akik most is egymás mellett ülnek, és fejenként három banánt esznek meg. Amikor a reggelinek vége, kiözlünk a főkapun, akár készen áll mindenki, akár nem.

Az utca túloldalán található általános iskolánk nem túl impozáns épület, de ez a közösség szíve. Huszonkét éves voltam, amikor felépítettük. Pusztán kőlapokra és betonpanelekre állított farost lemezek, bambusz és bádóg. Napkeltekor elkezdődik a pingpong és a fogócska, valamint a „Tűz a hegyek között” nevű nepáli játék, amely leginkább az „Elvesztettem zsebkendőmet...” gyermekjátéokra emlékeztet. A szűk kapubejárat fölött nagy kék tábla hirdeti: „KOPILA-VÖLGY ISKOLA”. Nagymamák, nagyobb testvérek, rokonok, szomszédok hozzák a kicsiket, és köszönnek: „*Namaszté!*” Az otthon szépen felöltöztetett gyerekeim elrohannak melletttem; szaladnak a barátaikhoz, tanáraikhoz. Csak néhányuk áll meg, hogy búcsúpuszit adjon. Elhajt az épület előtt Kopila-völgy sárga busza, s a játszótérről kezd felszállni a köd. Szól a csengő, minden elcsendesedik. Lassan átsétálok a városon.

A táj fenséges szépsége szemernyit sem halványult azóta, hogy tizenkét évvel ezelőtt, tizenkilenc éves koromban először megpillantottam. A hegyek zöld párába burkolózó lába, a szelíden csordogáló folyó kortalan. Körülöttük azonban minden megváltozott. Az elmúlt évtized során Szurkhet, amely korábban alig volt több, mint a vidéki falvakból munka reményében Indiába tartó bevándorlók pihenőhelye, nyüzsgő várossá nőtte ki magát. A ruhásboltokban, ahol csak *szárikat* és gallér nélküli hosszú ingeket, úgynevezett *kurtákat* lehetett kapni, amikor a középiskola

után, az utazóévemben ide vetődtem, most farmert és végig gombolós, galléros ingeket is árulnak. Több autó jár az utakon, amelyeket most vastag, feketén csillogó burkolat borít. Emlékszem arra a napra, amikor 2010-ben megérkezett az első pénzkiadó automata. Több százan gyűltek össze, hogy láthassák a „pénzgépet”.

Azok a dolgok azonban, amelyektől ez a hely az otthonommá vált, változatlanok maradtak: a padlizsán-, sártök- és a hegyekben szedett babérbogyóhalmok mellett a földön kuporgó zöldség- és gyümölcsárusok; az ékszerbolt sárgás csillogása; a helyi gyógyszerész, aki a beteg gyerekeket ápoló szülőként töltött éveim után már a nevemen szólít. A levegőben megáll a mészárosok által leölt csirkék és kecskék hangja – egy élet véget ér, hogy egy másikat tápláljon.

És bár nem esik útba, most is a folyóparton kötök ki. Új híd ível a meder fölött, többé nem kell sáron átgázolni a monszun alatt. A part szélén vályogból épített kunyhók gubbasztanak, a nyitott tetőkből füstoszlopok szállnak fel. Fülelek, hallom-e a kőtörő kalapácsokat, amelyek repedt harangként kongó, diszsonáns hangjukkal meg szokták rezgetetni a levegőt – de semmi. Az évek során megismertem az itt lakó családokat. Napszámosok, hordárok, migránsok, háztartási alkalmazottak, földművesek.

– Jó reggelt, Maggie tanárnő!

A hídról visszaintegetek a fiatal anyának, és észreveszem a csecsemőt a hátán. Úgy ragyog a szeme, mint Rubynak, és szinte lehetetlenül pufók arcocskája van, akárcsak Khusinak. Az anya ringó léptekkel halad tovább. A mozdulatra az én csípőm is mindig emlékezni fog. Mögöttem a kis felüljárón biciklivel, pici autókban emberek sietnek, közben vagy délre bámulnak, a végtelen rizsföldekre, vagy északra, a hegyekre. A felhőpamacskok és a fehéren izzó nap alatt, a Himalája hegyeinek ölelésében nincs szebb látvány számomra, mint egy gyermekét szerető anya.

A KÖTÖRŐ LÁNY

Kedves B.!

Szinte észre sem lehet venni, de én látlak.

M.

Szurkhetben a folyó is nepáli módon működik: a közép-nyugati régióban, a Karnali zóna hegyei között lassan vándorol, és a város központjába alig csordogálva, csendben, kimerülten érkezik. Mire elvánszorog a mozgóárusok, a zöldségesstandok, a cipész és a gazdátlan szent tehenek mellett, a víz teljesen eltűnik, nem hagyva hátra mást a csontszürke mederben, mint a magával sodort hordalékot és szemetet. A világnak ezen a részén a folyókat szentnek tekintik. Az emberek fürdenek, vallási szertartásokat mutatnak be bennük, akár tiszta patakként rohannak a hegyek lábánál, akár renyhén vonaglanak az iszapban. Azok nagy része, akikkel itt találkoztam, azt tartja: a folyó az a hely, ahova a halálunk után kerülünk. De a folyó az a hely is, ahol Hima él.

Amikor először látom, pusztán egy narancssárga folt – mint egy darab mandarinhéj az iszapba sülyvedve. Kikel a folyóágyból, leporolja a ruhája – mely az előző életében koktélsruha lehetett – élénk színű, puffos ujját, majd munkához lát.

Nem lehet több ötnél, gondolom a meder szélén állva.

Nézem, ahogy keresgél a műanyagdarabok és a salakrögök között, majd felvesz egy futball-labda méretű követ, és visszatotog vele a kavicskupacához, miközben akkorákat nyög, mint egy igazi kőfejtő. Törökülésben ül, újra és újra odacsapja a követ. Annyira ráncolja a homlokát, hogy a két szemöldöke szinte összeér.

Nem számít, merre járok, úgy tűnik, mindig ehhez hasonló helyeken kötök ki; sikátorokban, külvárosokban, szemétdombokon. Ott, ahol a kevésbé kívánatos dolgokat és személyeket el lehet rejteni. A halasztott évem során bejártam a csendes-óceáni térséget, éltem Indiában, mégis minden egyes alkalommal érzem a nyelvem alatt a szomorúság, a félelem és a szégyen ízét, amikor ezeket az eldugott, rejtegetni próbált helyeket látom. Ahol kisgyermekek dolgoznak. Hordárok, segédmunkások építkezéseken, háztartási kisegítők, mezőgazdasági napszámosok. Megrendítő, ha dolgozni látja őket az ember. Ha közben mosolyognak is, az még megrendítőbb. A kislány feláll, lerázza a kavicsokat a szoknyájáról, és újabb kődarabot kezd méregetni.

A vízmosásban a magának kijelölt területen kívül mások is vannak. Amennyire meg tudom ítélni, csupa nő és gyerek. Egy részük nagyon soványnak tűnik. Néhányan mosolyognak az arcukat borító izzadság, a homlokukra festett piros *tikka* és a csodálatos színű *deutik* alatt. Szinte mindannyian fáradtnak tűnnek, rongyosak, vastag kérget képez rajtuk a folyómeder pora. Fel-alá járnak, hogy megfelelő méretű követ találjanak, amit kavics méretűre törnek, hogy aztán eladják építkezési és útépítő vállalkozóknak. A nagyjából egy évtizedig tartó nepáli polgárháború után megint jön a pénz, és az emberek új otthonokat építenek – ezen a kis településen különösképp. A gyanútlan Szurkhet tehát – rozoga mangóstandjaival és szabadon csellengő állataival – 2006-ban növekedésnek indul. Az egykori rizsföldeket *kattánként* (1 *katta* = 3600 négyszögláb, azaz körülbelül 335 négyzetméter – *A ford.*)

eladják építési teleknek, és rajtuk dobozszerű vályog-, bádog- és téglaházak épülnek.

Bár Szurkhetben soha nem tettek szert teljes hatalomra sem a maoisták, sem a kormányzati erők, a konfliktus csendes emlékeztetői jelen vannak. A völgyet körülvevő katonai ellenőrző pontokat fegyveresek felügyelik. Reggelente katonák indulnak őrzőjáratra; hosszú, szimmetrikus lépésekkel kocognak végig az utcákon. Az ilyen emlékeztetők ellenére szinte idilli a helyzet; maga a paradicsom a világ egyik legszegényebb országának egyik legszegényebb vidékén. A város központjában gyerekek csüngenek az imádott Birendra király szobrán, mintha Mickey egér lenne (bár szerintem inkább hasonlít Jack Nicholsonra). A pékség, amelyet mintha egyenesen *A szépség és a szörnyeteg*-ből pottyantottak volna ide, tökéletes félhold alakú töltött táskákat és *pao rotikat*, lapos kenyereket kínál az ablak mögül. Többfajta süteményt lehet megszámolni, mint ahány golyónyomot. A sarlós-kalapácsos feliratok megkoptak, csaknem lemosták őket a monszunesők. A közvetlenül északra fekvő himalájai körzetek azonban még mindig romokban hevernek.

Vissza a szálláshoz a folyón keresztül vezet a leggyorsabb út, így elkezdek lemászni a parton. A napszítta, száraz talaj rögökben omlik le a lábam alatt, majd a meder közepén váratlanul sár lesz belőle. Még mindig körüllebeg a *csáj* borsos illata, mely a teázótól idáig kísért. A kardamom és szegfűszeg uralomra tör, ám az emberi ürülék és az izzadt kecskék szaga elnyomja őket. A számon keresztül véve a levegőt, próbálom figyelmen kívül hagyni a túrabakancsom mélyéről hallatszó cuppanó hangokat, a lábujjaimat csiklandozó nedvességet. Igyekszem észrevétlenül áthaladni; kicsit elfog a szégyenérzet, mint mindig, amiért jól táplált és boldog vagyok. Közben a folyómederben megy tovább az élet, éhezve.

Egy másik gyermek hátára kötözött csecsemő sírni kezd. Nepálban egy tizennégy éves lány lehet a nővére, de akár az anyja is. Egy másik csecsemő is felsír, barack méretű ökleivel hadonászik a levegőben. Aztán egy újabb. Mintha egy parányi csecsemőszervezet alakulna, és azonnal sztrájkba kezdene. Gondozóik elindulnak a régi rizseszsákokból és hullámlemezről tákolt kalyibáik felé.

Narancssárga ruhás barátom felnéz a kalapálásból. Kialvatlanságtól karikás, arany pöttyökkel csillogó szeme az enyémbe mélyed. Annyi utazás után most egy lépést sem tudok tenni.

Mit kellene csinálnom? Itt, most, ebben a pillanatban, ebben az életben? Mit kellene csinálnunk, mivé kellene lennünk nekünk, akik mind az emberek családjához tartozunk?

Ledobja a kalapácsát, én pedig úgy nézek rá, mintha ő tudná megadni a választ. Rám néz, s rájövök: ő a válasz.

– *Namaszté, didi!* – kiáltja, miközben örülten salapál felém cserzett babakezével. A hatalmas, ragyogó mosoly szinte kirobban az arcából.

Szia, nővérem! A nepálitudásom nem túl jó, ezt a kifejezést azonban ismerem. Itt mindenki mindenkinek a *didije*.

Alaposan szemügyre veszem. Ő is alaposan szemügyre vesz engem.

– *Namaszté!* – köszönök vissza.

Az egész világ teljes népessége két főre zsugorodik abban a pillanatban: egy Jersey-ből származó tinédzserre, aki a gyermekkorát azzal töltötte, hogy a hátsó udvaron felállított hatalmas trambulínon ugrált, és igyekezett jó jegyeket szerezni az iskolában; valamint egy *dalitra*, egy „érinthesetlenre”, aki soha nem látott iskolát, de még végét sem. Meztőláb tapicskolva a szemét között, szélesen vigyorogva, mint egy bamba rajzfilmfigura, itt áll előttem a világ legelmondhatatlanabb szégyenfoltja és egyben végtelen ígérete, vékony narancssárga szalaggal szépen átkötve. Mintha tektonikus lemezek kezdenének elcsúszni bennem.

Folytatom az utam, biztosan tudván, hogy újra látom még. Átkelek a folyón, és hagyom, hogy madárkahangja visszhangozzon a fejemben. „*Namaszté, didi!*”

Egy másik életben a húgom lehetne.

Vagy egy másikban én magam...

Nem mindig tudtam eleget ahhoz, hogy feltegyem az emberiség nagy kérdéseit, vagy megpróbáljam megérteni, miért jut néhányaknak olyan sok, másoknak meg szinte semmi; miért van az, hogy azok, akikkel én találkoztam, és akiknek tényleg olyan sok jutott, kivétel nélkül mind fehérék és szépek voltak. Ha az ember ilyen környezetben nő fel, nem kérdőjelezi meg a dolgokat. Világéletemben imádtam az otthonomat; a kékre festett, szinteltolós családi házat New Jersey-ben, ahol a húgommal és a nővéremmel, illetve két lábbal a földön álló, de modern gondolkodású szüleimmel éltem; ahol a trambulín nagyobb volt, mint a vályogkunyhók, amelyekben az emberek alszanak Nepálban. Hálás voltam mindenért, amit kaptam, de összehasonlítani csak azzal lehet, ami körülöttem van.

Ahogy cseperedtem, a kérdőjelek is nagyobbak lettek, és bár nagyon élveztem az iskolát – az algebrával, a fiúkkal, a focival együtt –, azokat a válaszokat, amelyekre szükségem lett volna, soha nem kaptam meg. 2005-ben leültem a reggeli mellé, és közöltem a szüleimmel, hogy nem tanulok azonnal tovább. Előtte rá kell jönnöm néhány dologra. Egy évig utazni fogok. Megpróbálok hasznos emberként élni, miközben igyekszem megérteni, mit jelent jó embernek lenni. A szüleim a lelkük mélyén szabad lelkű kalandorok, szóval úgy tűnt, egyáltalán nem bánják a dolgot.

Az első félétvet egy hozzám hasonló tizenhét–húsz évesekből álló csoporttal töltöttem, akiket az utazás, a megmerítkezés más kultúrákban,

a tapasztalati tanulás, a valós életben boldoguláshoz szükséges kompetenciák megszerzése érdekelt. Bár ez még mindig egy hozzám hasonlóan kiváltságos fiatalokból álló csoport volt, bepillantást nyerhettem egy olyan világba, amilyennel korábban még nem szembesültem. Kenu méretű pálmalevelek alatt töltöttünk egy hónapot, miközben hullámtörő védőgátat építettünk a dél-csendes-óceáni szigetek egyikén. Majd egy buddhista kolostorba vonultunk egy hónapra elmélkedni, ahol a szerzetesekkel és a női szerzetesekkel a meditáció erejét tanulmányoztuk. Az eligazítás hete alatt azt kérték tőlünk, hagyjuk lehajtna a véccélőlkét, nehogy egy bogár beleessen, és elpusztuljon. Aztán egy farmra költöztünk, ahol arról tanultunk, hogyan kell fenntartható biogazdálkodással élelmiszert termelni, ami az én esetemben többnyire csirkeszar lapátolásából és egy pokolian invazív növény, a manukamirtusz irtásából állt a több száz hektáros gazdaság egész területén. Új-Zélandon túlélőtanfolyamon vettünk részt, Ausztráliában felfedeztük a bozótvidéket, és közben majd megették bennünket a bozótlegyek. Piercinget tetettem a köldökömbé, és megtanultam szőrfőzni.

A barátnőm, Hannah – akivel még az első táborban találkoztam – meggyőzött, hogy az utolsó néhány hónapra egyszerűen muszáj Indiába mennünk, mielőtt elkezdjük a főiskolai tanulmányainkat, és visszatérünk abba az életbe, amely felső középosztálybeli kisvárosainkban vár ránk.

És mivel „egyszerűen muszáj volt”, hát megtettük. Egy Gangesz-parti iskolában és gyermekorthonban dolgoztunk.

A Ramana Kertjében sok gyermek élt: Nepálból menekültek gyerekei; a gyermekkereskedelem áldozatai, akiket eladtak, bántalmaztak, aztán sorsukra hagytak; a háború kárvallottjai. Teljesen más volt, mint a kolostorban, a farmon vagy az ausztrál bozótban. Pusztán azért, hogy ott voltam, hogy a gyermekek befogadtak, mindennap rengeteget tanultam;

lenyűgöztek a kicsik, a ház csempéi, az indiai fügefafa. A Ramana kapuin belül az élet csupa nevetés volt; mindent betöltött az énekszó, a vidámság; fityiszt mutatott a fájdalomnak, amelyből született. A napjaim azzal teltek, hogy golyóztam az udvaron a fiúkkal, újra és újra megmutattam a lányoknak az arcukat a Canon PowerShot gépemen, amelyet a szüleimtől kaptam az érettségimre. Minden kuncogással, minden bolondos fintorral, minden egyes pisis nadrággal közelebb araszoltak hozzám a nagy kérdésekre adható válaszok.

Tanárnak kellene lennem?

Vissza kellene utaznom New Jersey-be, és elkezdeni a főiskolát?

Úgy volt, hogy néhány hónapig leszünk itt. Hannah visszatért az Egyesült Államokba, és beiratkozott a Cornellre, én azonban úgy döntöttem, egy évig maradok. Úgy éreztem, még van tanulnivalóm. Prahba, a Ramana igazgatója látott bennem valamit. A szárnya alá vett, és megtanított, amire csak tudott. Egymás után ruházott rám különféle felelősségteljes feladatokat. A legtöbbet az ottani alkalmazottaktól tanultam. Volt egy férfi, akit Tópinak hívtak; ő intézte az otthon mindennapi logisztikáját, ő felelt a szociális programokért. Nagyon segítőkész volt, úgy tűnt, az összes kérdésre, problémára van válasza, megoldása. Keményen dolgozott, közben füttyörészett, mosolygott, és üvöltette a nepáli zenét a Cigánynak nevezett kék dzsipjéből. Tópi és a felesége, Kuszum, maguk is nepáli menekültek voltak. Ők gondoskodtak a gyerekekről, főztek rájuk, elvitték őket az orvosi vizsgálatokra, és esténként úgy dugták ágyba az apróságokat, mintha ez lenne a legfontosabb, legtisztelietreméltóbb munka a világon.

És minél tovább maradtam ott, annál biztosabb lettem abban, hogy igazuk van.

Szunitával a Ramanában találkoztam. Velem ellentétben ő pontosan tudta, merre tart az életben – az orvosi egyetemre, hogy doktor legyen belőle. Számára az volt a nagy kérdés, hogy honnan jött. Már nyolc éve nem járt otthon, a szülőfalujában, és amikor az emlékei kezdtek halványulni, jöttek a kérdések. Ő Tópi unokahúga. Hamar összebarátkoztunk, elterveztük, hogy elmegyünk Nepálba, és megkeressük a faluját.

Hetekkel később a Namaszté Nepálban szálltunk meg: a legcsillagóbb, legturisztásabb szállodában, amit Szurkhetben találni lehet. Nem egy Four Seasons, de van meleg víz, ágynemű, valamint étterem, ahol hússal töltött, felhő formájú gombócokat, *momót* szolgálnak fel. Szunita meggyőződött róla, hogy a töltelekük kecskehús.

– Maggie! – szinte sikiítja a nevem. Beviharzik az ajtón, és majdnem feldöntöm. Folyamatosan motyog valamit, amiről gyanítom, mocskos nepáli káromkodás.

– Találkoztam valakivel! – sikítom vissza.

Szunita tizenhat éves, kettővel fiatalabb nálam, de keményebb és bölcsebb. Aki rákényszerül, hogy hatévesen elhagyja a faluját és a családját, az hamar felnő. Mielőtt eljutottunk Szurkhetbe, heteken keresztül gyalogoltunk Oda településig, ahonnan elmenekült nyolcévesen a háború elől. Tópihoz és Kuszumhoz költözött Indiába, hogy iskolába járhasson, ami egy vidéki nepáli kislánynak a luxus netovábbja. Amikor találkoztam vele, azt mondta, hogy kezdenek halványulni a faluja emlékképei. Hősies módon megígértem neki, hogy amint a kormányzat fegyverszünetet köt a maoistákkal, és a helyzet biztonságos lesz, elmegyek vele. Néhány hónap múlva Szunita szünetet tartott a tanulmányában, mi pedig elkezdtük tervezni az utunkat a falujába. Amikor beleegyeztem a közös nepáli kirándulásunkba, fogalmam sem volt róla, mi vár rám.

Napokon keresztül gyalogoltunk, feljebb, feljebb és még feljebb a Himalájába, reszkető lábakkal átkelve a Maha Bua csúcsán, és szinte bebotorkálva a falujába, Odába.

Mikor esküdni mertem volna, hogy egyetlen lépéssel sem bírok többet megtenni, teraszos hajdinaföldjeivel, borzas, fűvel fedett kunyhóival és birkáival óriási zöld lépcsősorként bukkant elő a hegyoldalból a település az üveges csillogású, sűrű napsütésben. Rengeteg, rengeteg birkával.

Hetekig nem hagytuk el ezt a helyet. Arattunk, vizet hordtunk a forrásból, agyaggal és bivalytrágyával betapasztottuk a kunyhókat. Szunita legközelebbi rokonai szinte mind elköltöztek, a család kunyhóját először valamiféle maoista klubházként használták, majd teljesen lerombolták, ami mintha egyáltalán nem zavarta volna őt. Oda akkor is az otthona maradt, az itt lakók voltak a családjá; néhányan vérrokonok, a többiek pedig csak azért, mert itt éltek. De volt értelme. Mindennek volt értelme. Az egyik asszony a teheneket őrizte, a másik megfejte őket. Valaki kukoricából vagy hajdinából *csapatit* készített: a részttagolókat sodrófával kilapította, majd tűzön megsütötte. Együtt ettük meg, a száraz évszaktól raktározott rizzsel vagy kukoricával. A köztünk lévő belső kötelék ugyanolyan tagadhatatlan és megingathatatlan volt, mint a mögöttünk magasodó hegyek. Amikor ideje volt indulnunk, a testünk sovány, a bőrünk pedig sötét, cserzett volt, mint a kikészített állatbőr. A völgybéli nénikéink sírtak, és megígértették velünk, hogy visszajövünk. Szunita sok kérdésére megkapta a választ. Most én következtem.

Ma egy jelentéktelen kisváros kiszáradt folyómedrében egy kislányra bukkantam, aki önmagamra emlékeztetett.

Szunita megköszörüli a torkát.

– Maggie?

Kezd türelmetlenkedni; késésben van. Rokonokkal találkozik.

– Szunita, megismerkedtem egy kislánnyal a folyónál. Talán tudunk neki segíteni. Úgy érzem, muszáj.

Nem én vagyok az első fiatal fehér lány, aki egy hátizsákkal kel át az óceánon, hogy egy hegyen (vagy a közelében) találja meg önmagát. Olvastam az *Ízek, imák, szerelmek* című könyvet. Figyelmesen elolvastam. Én nem azért mentem el otthonról, hogy megmentsem, hanem csak hogy felfedezem a világot – és talán hogy felfedezem és tisztán lássam magamat is. De meglehet, minden azzal kezdődik, hogy milyennek látod önmagad.

Az elmúlt év során számos hibát felismertem, és sokat valószínűleg el is követtem: tette kész, bibliaforgató misszionáriusok templomprojektjeit, akik azonban iskolát nem építettek; környezetvédőket, akik meg akarják menteni a helyi „miacsudát”, miközben az megtizedeli a termést... Efféléket. Én voltam az a fehér kölyök, aki bőszen rakta a falat, amit a helyiek is fel tudtak volna építeni. A gyarmatosítás akkor is gyarmatosítás, ha jó szívvvel csinálják.

Szeretnék segíteni a kislánynak, hogy kikerüljön a folyómederből, de csak akkor, ha ő is ezt szeretné, és ha valóban ez jelenti a segítséget. Nem az én dolgom eldönteni, hogy ő vagy a többiek miben szenvednek hiányt.

Először is elhatározom, hogy megkérdezem a Google-t, mire van szüksége a kicsi lánynak. Bevettem magam Szurkhet legjobb és egyetlen internetkávészójába, így hát egész nap kalóz-DVD-k falába verhetem a fejem. Rákeresek a háború utáni életre Nepálban, és azonnal rám szakad a rengeteg információ.

Minden huszadik gyermek árva.

A hat évnél idősebb nők mindössze fele járt egyáltalán iskolába.

A közép-nyugati Karnali zóna lakosságának hatvan százaléka szegénységben él.

Az eddig megfejtetlen kérdésre – hogyan köthet ki egy kislány kötőröként a nyomornegyedben – hirtelen tökéletesen, szívszaggatóan világos a válasz. Ám az, hogy miképpen lehet segíteni, hogyan lehet egyáltalán nekilátni ennek, még mindig zavaros.

Az üzlet sarkában ventilátor forog lassan a hőségben. Körülnézek. Az eladót leszámítva teljesen egyedül vagyok. A Coca-Colám köpköd és sistereg. A nyitott ajtófélfát időnként élénk színű *szárík* súrolják, és olykor egy-egy taktus zene szűrődik be. Az internetet faggatom Szurkhetről, miközben az egész itt vár rám. Összepakolok, kifizetem a számlát, és elkezdek kérdezősködni azoknál a helyieknél, akikkel találkoztam.

Megbeszéltem egy találkozót Szunitával is. Hatezer kérdést tettem fel neki az életéről, amely egészen másként is alakulhatott volna, ha évekkel ezelőtt, a háború alatt nem ment volna el Nepálból, hogy tanulhasson. Aztán találkozunk Mimkosával, a ragyogó üzletasszonnyal, akinek textilboltja van a város közepén. Igazi sikertörténet az övé; mindent magától tanult – de a nevéet nem tudja leírni. Beszélünk a közösség vezetőivel, az öregekkel, követ törő és uborkát áruló asszonyokkal. Felhívom Tópit, akivel azóta nem találkoztam, hogy késő este megérkeztünk Szurkhetbe, és aki örülten dühös. Már meg volt győződve róla, hogy kétemeletnyi magas hőtömeg temetett maga alá minket Kalikotban, vagy hogy eladtak bennünket kommunistafeleségnek.

– Maggie – mondja –, az oktatás itt nem ingyenes. Sokaknak nem telik rá. A gyerekeknek is dolgozniuk kell, hogy a családjuk enni tudjon.

Figyelek, és mindent elraktározok a fejemben. Szegény kislányok! Aztán férjhez adják őket. Majd megint dolgozhatnak, és könyvek helyett az újabb és újabb csecsemőket kötözik a hátukra szorosan. Az iskola olyan luxus, amit nem engedhetnek meg; pénzbe kerül. Az, hogy egy dolgozó gyermeket mindennap iskolába küldjenek, számos család számára komoly jövedelemkiesést jelentene. Még nagyobb szegénységet okozna, kevesebb

táplálék jutna egy főre, amit már túl sem lehetné élni. És akkor ott van a tandíj.

– Ne felejtsd el, Maggie – mondja Tópi, mielőtt befejezzük a beszélgetést –, nem segíthetsz mindenkin!

Tényfeltáró küldetésem során meghívtam citromteára egy iskolaigazgatót, akit Mimkosa ismer. A „taníttatás” szó Amerikában nagyon ijesztően hangzik, de meg akarom tudni, mennyibe kerülne, hogy a kislányt beírassam az iskolába.

– Ezerkétszáz rúpia, Maggie *bahini* [kishúgom] – közli udvariasan.

A kislány tandíja tíz amerikai dollár lenne! Kevesebb mint napi egy dollárból pótolni lehetne a kieső munkáját. Igyekezniem kell, hogy ne essen bele az állam a teácsészébe.

Másnap Szunita is velem jön a folyómederhez. Azon harmincnyolc fokos délutánok egyike ez, amikor nemcsak a folyó, de minden nepáli sebességgel mozog. Egy üstököscsóvaként ide-oda suhanó narancssárga szoknyára mutatok, és a kislány is azonnal felismer.

– *Namaszté, didi!* – csiripeli, s két kezét az ima jelével összeérinti a mellkasa előtt.

Szunita leguggol elé, és mosolyogva kérdezi meg a nevét. Istennek hála, hogy van tolmácsom!

– Hima – mondja büszkén a kislány, miközben tovább kutat a szemében, majd felemel egy alumínium kólásdobozt, amelyre vastagon rászáradt a zöld iszap.

Megtudjuk, hova valósi (Szurkhetbe), hány éves (hét, nem pedig öt, ahogy én gondoltam), van-e családja (apja nincs, de van anyja, aki szintén a folyón dolgozik). Aztán Szunita megkérdezi, szeretne-e iskolába járni.

Hima megdermed.

A szemei hatalmasra kerekednek, és egy sor nevetséges sikítást hallat. Vad hadarásban törnek elő a szavak a szájából; még Szunita sem érti,

mit mond. Csak ugrál körülöttünk, hol az egyik partról pattan vissza, hol a másikról.

Szunita kacag.

– Hima azt mondja, a világon mindennél jobban szeretne iskolába menni.

Mielőtt kigondolhatnánk, mi legyen a következő teendők, a kislány kézen ragad bennünket, és meglepő erővel kezd vonszolni az anyja felé. Hima anyukája erős nőnek látszik, szinte amazoni alkat, ahogy a dereka köré csavart vászonnal bányássza a szemetet a part üledékéből. Ő még a lányánál is izgatottabbnak tűnik.

Két héttel később bordó kockás ingben, kék nadrágban, kis híján a térdéig érő nyakkendőben, a kakukkok kórusa és a fekete malacok közönségének rőfögése közepette Hima kísétál a folyómederből, és útjára indul. Én visszamegyek a szállodába.

Lassan eljön az ideje, hogy Szunitával itt hagyjuk Szurkhetet. Pár napon belül Pokharában leszünk, és ámuldozunk majd a hihetetlenül kék tavak láttán. Újabb néhány nap múlva elérjük Katmandut, avagy a „Du”-t. Szunita esküszik rá, rajtam kívül soha senki más nem hívta még így. Végül aztán onnan apránként csak hazajutok, ahol az otthonom, a továbbtanulás vár rám. Mindig is ez volt a terv: egy évre térj le a kitaposott útról, de aztán folytasd ugyanott, ahol abbahagytad.

A Namaszté Nepálhoz vezető úton meggyászolok minden egyes csésze fűszeres teát, amelynek illata az orromba lopózik. A száraz évszaknak csaknem vége, a levegő sűrű, nehéz. A föld hamarosan kizöldül, a folyómeder megtelik vízzel, az ott guberálók Isten tudja, hova szélednek szét, hogy ott Isten tudja, mit csináljanak. Mimkosa és Szunita az egyik nagy ünnepről beszélgetnek, talán a *dasainról* vagy a *tiharról*, de nem veszem ki tisztán a szavaikat. Csak a folyó hangjait hallom, és a kalapácsot a kövön.

Az elutazás terveit szövögetve azon töröm a fejem, mi, az emberek családja hogy a csudába engedhettük odáig fajulni a dolgokat, hogy egy folyóban több gyerekmunkást találjunk, mint vizet? Hima már iskolába jár, ő kapott egy esélyt. De mi van a többiekkel? Egy farmernadrág árából néhány élet örökre megváltozhat. Nepál örökre megváltozhat.

– *Namaszté!* – mosolyog rám egy hölgy.

– *Namaszté, didi!* – Én is meghajlok felé.

Az üzletekből nepáli zene árad – az internetkávézóból, a tálás-tepsis boltból, a szüleim takarítószeres szekrényénél nem nagyobb bankból. Ki tudom venni a *dholak* dob üres pukkanását és egy kövér hegedűhöz hasonló, de számomra mindig kicsit aggódónak tűnő *szarangi* hangját. Dúdolni kezdek én is.

Elérjük a főutca végét; itt a zenét már elnyomja a lassú tehénbögés és egy ócska busz hörgése. Újra felülkerekedik a kőtörők kalapácsainak a pengése, amely messze száll a zöldellő hegyek között megbúvó Oda felé. Eszembe juttatja, mennyire egyszerű és jó lehet az élet *együtt*.

A következő néhány nap során újabb öt gyereket küldünk iskolába.